ЧИРЧИҚ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

АБДУМАЛИК КУЧКИНОВ

БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИНИ ЭКОЛОГИК ТАРБИЯЛАШ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ЧИРЧИҚ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

АБДУМАЛИК КУЧКИНОВ

БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИНИ ЭКОЛОГИК ТАРБИЯЛАШ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ

Монография

TOSHKENT
“FIRDAVS-SHOH” – 2022

УДК: 371. 3: 372. 361
КБК: 84.3(5Ў)
К 74

Кучинов А.Ю

Бошланғич синф ўқувчиларини экологик тарбиялаш технологиялари. [Матн]: Монография / А.Ю.Кучкинов. – Тошкент: “Firdavs-Shoh” нашриёти. 2022. – 114 б.

Монография Чирчиқ давлат педагогика университетининг 2022 йил 15-ноябрдаги Илмий техник кенгашида маъқулланган (2-сонли баённома) ва нашр этишга тавсия этилган.

Масъул муҳаррир:

Э.О.Турдиқулов – педагогика фанлари доктори, профессор

Тақризчилар:

Авазов Шериммат – педагогика фанлари номзоди, профессор.

Фариддун Очилов – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори.

Мазкур монографияда бошланғич синф ўқувчиларини экологик тарбиялашнинг амалиётдаги ҳолати ва унга мажмуавий ёндашиш мезонлари ҳамда интеграллашган экологик тарбия технологиялари ёритиб берилган. Муаллиф ўқувчиларни интерфаол метод ва усуллар воситасида экологик тарбиялаш технологиялари, дарсдан ташқари машғулотларда ўқувчиларни экологик тарбиялаш технологиялари тизимини ишлаб чиққан.

Монография бошланғич синф ўқитувчилари, педагогика мутахассислиги магистрантлари ҳамда олий таълим муассасасида фаолият юритаётган профессор-ўқитувчилар ва мазкур йўналишда изланишлар олиб бораётган тадқиқотчилар учун мўлжалланган.

ISBN 978-9943-8754-1-8

© А.Ю.Кучкинов, 2022.
© “Firdavs-Shoh” нашриёти, 2022.

СЎЗ БОШИ

Жаҳонда замонавий экологик таълим институтлари бугун табиат билан чинакам инсоний муносабатларни шакллантириш, табиат билан инсоннинг янада кафолатланган ривожланишини таъминлайдиган ўзига хос ижтимоий-табиий ўлчовини аниқлаш ва хулқ-атвор меъёрларини ўзлаштириш масалаларига алоҳида устуворлик бермоқдалар. Халқаро педагогик ҳамжамият замонавий экологик таълимнинг етакчи вазифаси сифатида шахсни экологик фикрлашга ўргатиш тизимини яратиш ва ўқувчиларга экопедагогик таъсир кўрсатиш орқали экологик тарбиялаш механизимини такомиллаштириш устида изланишлар олиб бормоқда.

Дунё экотадқиқотлар тизимида экологик дунёқарашни миллий ва умуминсоний қадриятларнинг ўзаро муносабати, шахснинг табиатга эстетик муносабатини жамият экологик онги ва маданияти билан интегратив алоқадорлиги сифатида баҳолаш янгича методологик ёндашувларни ишлаб чиқиш имконини бермоқда. Шу сабабли ўқувчиларни экологик тарбиялаш жараёнида экотаълим технологиялар самарадорлигини оширишнинг дидактик таъминотини такомиллаштириш муҳим аҳамият касб этмоқда. Бугунги кунда ривожланган мамлакатларда экоголик таълим “фанлараро мавзу” сифатида учта асосий тушунча – тизим, дунёқараш, келажак орқали таснифланиб, ўқувчиларда табиатга эстетик муносабат ва амалий кўникмалар шакллантирилади.

Янги Ўзбекистонни барпо этишда атроф муҳитни муҳофаза қилиш концепсиясида белгиланган “аҳолининг экологик маданиятини ошириш, атроф муҳитни муҳофаза қилиш соҳасида давлат органлари фаолиятининг ошкоралик даражасини ошириш ва фуқаролик жамиятининг ролини кучайтириш”[1] муҳим аҳамиятга эга. Бу борада Ўзбекистоннинг иқлими ўзгариши бўйича Париж битимини амалга ошириш бўйича Ҳаракатлар миллий режасини ишлаб чиқиш ва қабул қилиш, 2019-2030 йилларда Ўзбекистоннинг

[1] Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2030 йилгача бўлган даврда Ўзбекистон Республикасининг атроф-муҳитни муҳофаза қилиш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5863-сон фармони Тошкент, 2019 йил 30 октябрь.

«яшил» иқтисодиётга ўтиш стратегиялари, 2030 йилгача бўлган даврда барқарор ривожланиш соҳасидаги экологик ҳалокатларнинг олдини олиш вазифаларига эришиш каби улкан мақсадлар йўлида атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасида янги давлат бошқаруви тизимини шакллантириш ҳамда ана шу мақсадга хизмат қилувчи бошланғич синф ўқувчиларини экологик тарбиялаш технологияларини такомиллаштириш заруратини тақозо этади.

Президент Ш.М.Мирзиёев БМТ Бош ассамблеясининг 75-сессиясида таъкидлаганидек, “Биз Орол бўйи минтақасини экологик инновация ва технологиялар ҳудуди, деб эълон қилиш ҳақида БМТ Бош Ассамблеясининг махсус резолюциясини қабул қилишни таклиф этади. Ушбу муҳим ҳужжат тасдиқланган санани “Халқаро экологик тизимларни ҳимоя қилиш ва тиклаш куни” сифатида жорий қилиш ва амалга ошириш мақсадга мувофиқ бўларди”[2].

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 6 апрелдаги “Умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-ҳунар таълимининг Давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида” 187-сон қарори[3], Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 8 декабрдаги “Халқ таълими тизимида таълим сифатини баҳолаш соҳасидаги халқаро тадқиқотларни ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 997-сон[4], Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 29 апрелдаги “Ўзбекистон Республикаси халқ таълими тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5712-сон фармонлари[5], Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 27 майдаги “Ўзбекистон Республикасида экологик таълимни ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида»ги 434-сон қарори, Ўзбекистон Республикасининг 2020 йил 23 сентябрдаги янги таҳрирдаги “Таълим тўғрисида”ги Қонуни[6], Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 29 октябрдаги “Илм-фанни 2030 йилгача Ривожлантириш

[2] «Халқ сўзи» газетаси № 202 24.09.2020 http://xs.uz/uz/site/newspaper?page=6

[3] Компетенсиявий ёндашув асосидаги Давлат таълим стандарти. -Т. 2017 йил 6 апрелдаги 187-сон қарори.

[4] Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 8 декабрдаги “Халқ таълими тизимида таълим сифатини баҳолаш соҳасидаги халқаро тадқиқотларни ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида” ги 997-сон қарори.

[5] Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 29 апрелдаги “Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида” ги ПФ-5712-сон фармони.

[6] Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонуни, “Халқ сўзи”, №202 (7704). 24.09.2020 йил.

концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-6097-сон фармони[7], Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 6 ноябрдаги “Ўзбекистоннинг янги тараққиёт даврида таълим-тарбия ва илм-фан соҳаларини ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-6108-сон фармони[8] каби меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар ижросини амалга оширишда мазкур диссертация тадқиқоти муайян даражада хизмат қилади.

Умумтаълим тизимида экологиянинг назарий асослари ҳамда экологик маданиятни шакллантиришга қаратилган билим, кўникма, малака ва компетенциялар мавжуд ўқув фанлари мазмунида узлуксизлик ва узвийлик принципи асосида берилиб, бошланғич таълим (I-IV синфлар) ва умумтаълим (V-XI синфлар) босқичларини ўз ичига қамраб олган яхлит мажмуага айланди. Жумладан, бошланғич синфларда ўқувчилар “Атрофимиздаги олам”, “Табиатшунослик” каби ўқув фанлари доирасида сувни тежаш ва асраш, атмосфера ҳавосининг аҳамияти ва уни муҳофаза қилиш, ер ресурслари ва ер ости бойликларидан оқилона фойдаланиш, ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини муҳофаза қилиш, чиқиндиларни йиғиш ва жойлаштириш, Ўзбекистоннинг бетакрор табиатини асраш, ўзи яшайдиган қишлоқ (ёки шаҳар) табиатини асрашда фаол иштирок этиши, Ўзбекистондаги қўриқхоналар ва табиат боғлари, шунингдек, Орол денгизи фожиаси тўғрисида умумий билим, малака, кўникма ва компетенцияларга эга бўлиши назарда тутилганки, булар бошланғич синф ўқувчиларини экологик тарбиялаш муаммосининг долзарблигини белгилаб беради.

[7] Ўзбекистон Республикаси Президентининг Илм-фанни 2030 йилгача ривожлантириш концепсияси 2020 йил 29 октябрдаги ПФ-6097 сон фармони.

[8] Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистоннинг янги тараққиёт даврида таълим-тарбия ва илм-фан соҳаларини ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисидаги 2020 йил 6 ноябрдаги ПФ-6108 – сон фармони.

«FIRDAVS–SHOH»
nashriyoti

9 789943 000001